

บทที่ 1

บทนำ

1.1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทวดำนานเป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมายาวนานหลายร้อยหลายพันปี แต่นักเขียนในยุคสมัยต่างๆยังคงนำตำนานมาแต่งเป็นวรรณกรรมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยกรีกจนถึงปัจจุบัน วรรณกรรมซึ่งได้รับอิทธิพลจากเทวดำนานมีมากมายยกตัวอย่างเช่นเรื่อง *The Oresteia* ของเอสคิลลุส (Aeschylus) เรื่อง *Mourning Becomes Electra* ของยูจีน โอนีล (Eugene O'Neill) และเรื่อง *The Ulysses* ของเจมส์ จอยซ์ (James Joyce) ซึ่งเป็นข้อพิสูจน์ให้เห็นชัดเจนถึงความสำคัญและความเป็นอมตะของเทวดำนานกรีก การนำวรรณกรรมสมัยต่างๆซึ่งมีที่มาจากตำนานเดียวกันมาศึกษาเปรียบเทียบถึงความเหมือนและความแตกต่างเป็นหัวข้อที่น่าสนใจและมีความสำคัญ ได้เคยมีผู้ทำการศึกษาเปรียบเทียบในแนวนี้มาก่อนแล้วคือคุณกอบกุล อิงคุทานนท์ซึ่งนำบทละคร 4 เรื่องที่ได้รับอิทธิพลจากตำนานอิเลกตรา เช่นเดียวกันมาศึกษาโดยแบ่งการเปรียบเทียบเป็น 2 ภาคคือภาคคลาสสิกและภาคปัจจุบัน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำได้ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2519 แต่จนถึงปัจจุบันไม่มีผู้สนใจศึกษาแนวนี้มากนัก ทั้งๆที่ยังมีตำนานอื่นๆที่น่าสนใจอีกมากมายและน่าจะมีการวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งลงไปถึงจุดประสงค์ที่นักเขียนนำตำนานเดียวกันมาแต่งเป็นวรรณกรรมที่มีโครงเรื่องและแก่นเรื่องแตกต่างกัน รวมทั้งศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์และภูมิหลังของผู้แต่งที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดของนักเขียนในยุคสมัยต่างๆนอกเหนือจากการศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในวรรณกรรมแต่ละเรื่อง

สืบเนื่องจากการอ่านวิทยานิพนธ์ของคุณกอบกุล อิงคุทานนท์และความสนใจศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับเทวดำนานกรีกโรมัน ผู้วิจัยพบว่าตำนานโพรมิทีอุสเป็นอีกตำนานหนึ่งซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมหลายเรื่องทั้งบทกวี บทละครและนวนิยาย แต่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนตั้งแต่ชื่อเรื่องซึ่งบ้างก็กล่าวถึงโพรมิทีอุสผู้ต้องพันธนาการเช่นในบทละครเรื่อง *Prometheus Bound* ของเอสคิลลุส และบ้างก็กล่าวว่าโพรมิทีอุสได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระได้แก่เรื่อง *Prometheus Unbound* ของเชลลีย์ (Shelley) และเรื่อง *Le Prométhée*

Mal Enchaîné ของซีด (Gide) ยิ่งไปกว่านั้นโครงเรื่องและองค์ประกอบในวรรณกรรมก็ยังแตกต่างกันด้วย ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจและตั้งคำถามว่าเหตุใดวรรณกรรมฉบับต่างๆจึงมีรายละเอียดแตกต่างกันมากมายทั้งที่มีที่มาจากตำนานโพรมีทีอุสเหมือนกัน ดังนั้นที่มาของปัญหาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงได้แก่ความหลากหลายของการนำเสนอตำนานโพรมีทีอุสในวรรณกรรมซึ่งแต่งต่างยุคต่างสมัยและด้วยมุมมองที่แตกต่างกันของนักเขียน ปัญหาี้มีความสำคัญเพราะไม่ว่ากาลเวลาจะผ่านไปนานเท่าใดหรือนักเขียนจะนำตำนานมาประยุกต์ใช้ด้วยกลวิธีเช่นไร เทวตำนานกรีกโรมันก็ยังเป็นแหล่งที่มาและเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมอยู่นั่นเอง นอกจากนั้นการศึกษาวรรณกรรมซึ่งมีที่มาจากเทวตำนานโดยนำไปเปรียบเทียบกับวรรณกรรมเล่มอื่นๆที่รับอิทธิพลมาจากตำนานเดียวกันยังแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงด้านกลวิธีการนำตำนานมาใช้ในวรรณกรรม มุมมองที่แตกต่างกันของนักเขียนในแต่ละยุคสมัยและความสำคัญของบริบททางประวัติศาสตร์ทั้งด้านการเมือง สังคม และแนวความคิดซึ่งสะท้อนจากวรรณกรรมแต่ละเรื่องอีกด้วย

1.2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์กลวิธีการนำตำนานโพรมีทีอุสมาใช้ในวรรณกรรมตั้งแต่สมัยกรีกจนถึงปลายศตวรรษที่ 19 โดยพิจารณาถึงความเหมือนและความแตกต่างด้านรูปแบบการนำเสนอวรรณกรรมของนักเขียนแต่ละคน รวมทั้งจุดประสงค์ที่เขาเลือกนำตำนานโพรมีทีอุสมาใช้ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลง รูปแบบการนำตำนานมาใช้ในวรรณกรรมก็มักเปลี่ยนแปลงไปด้วย เริ่มจากสมัยกรีกโรมันซึ่งนักเขียนนำตำนานมาถ่ายทอดลงในวรรณกรรมโดยตรงไปตรงมา ตำนานเล่าไว้อย่างไรก็กำหนดโครงเรื่องในบทละครตามนั้น ต่อมาในสมัยศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นยุคเฟื่องฟูของแนวคิดแบบโรแมนติก นักเขียนส่วนใหญ่หันกลับไปให้ความสำคัญกับอารยธรรมกรีกโรมันและนำเค้าโครงเรื่องในตำนานมาใช้กับการแต่งวรรณกรรม แต่ดัดแปลงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมมากยิ่งขึ้น บ้างก็นำตำนานมาอ้างอิงเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจภูมิหลังของตัวละครแล้วแต่งเรื่องต่อตามจินตนาการของตน และบ้างก็นำเพียงตัวละครสำคัญมาใช้สร้างเป็นตำนานใหม่ จนกระทั่งถึงปลายศตวรรษที่ 19 อิทธิพลที่เทวตำนานมีต่อวรรณกรรมจะปรากฏในรูปของการนำตัวละครในตำนานมาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งที่เป็นนามธรรม โดยผู้แต่งสร้างจากโครงเรื่องและตัวละครขึ้นใหม่ทั้งหมด ผู้วิจัยมีจุดประสงค์จะวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้โดยละเอียดเพื่อยืนยันว่าความแตกต่างของยุคสมัยมีอิทธิพลต่อการนำตำนานมาประยุกต์ใช้ในวรรณกรรมอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นว่าบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ รวมทั้งภูมิหลังและสภาพแวดล้อมของผู้แต่งมีอิทธิพลต่อความหลากหลายของตำนานไพรมีทีอุสในวรรณกรรมฉบับต่างๆ ทั้งนี้เพราะการรับรู้เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์นั้นโดยตรงหรือติดตามความเคลื่อนไหวในฐานะบุคคลที่ 3 ก็มีผลต่อแนวคิดและมุมมองของผู้แต่ง นักเขียนอาจนำเหตุการณ์นั้นๆ มาใช้เป็นแก่นเรื่องในวรรณกรรมหรือนำเสนอทัศนคติของตนโดยไม่อ้างอิงถึงเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์เลยก็ได้ นอกจากนี้บริบททางประวัติศาสตร์ยังช่วยสนับสนุนลักษณะที่เป็นสากลของเวทตำนาน เพราะถึงแม้ว่าตำนานไพรมีทีอุสจะเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยก่อนคริสต์กาลแต่ก็ยังคงปรากฏอยู่ในตำนานจนถึงปัจจุบันซึ่งแสดงให้เห็นว่าเรื่องราวและลักษณะนิสัยของตัวละครในตำนานนั้นไม่ล้าสมัย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมได้ทุกยุคทุกสมัยโดยเปลี่ยนแปลงรายละเอียดและโครงเรื่องไปตามจินตนาการและมุมมองของผู้แต่ง

1.3. สมมุติฐานของการวิจัย

จากที่ได้อ่านวรรณกรรม 4 เรื่องคือ *Prometheus Bound* *Prometheus Unbound* *Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* และ *Le Prométhée Mal Enchaîné* ผู้วิจัยพบว่าต่างก็ได้รับอิทธิพลจากตำนานไพรมีทีอุสเหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันออกไปในหลายประเด็น ทั้งชื่อเรื่อง โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละครและฉาก ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์และตั้งสมมุติฐานว่าความหลากหลายของการใช้ตำนานไพรมีทีอุสในวรรณกรรมฉบับต่างๆ น่าจะเกิดจากการที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอแก่นเรื่องแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตำนานเพื่อให้สอดคล้องกับแก่นเรื่องที่ตนกำหนดไว้และช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นเรื่องได้ชัดเจนที่สุด นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสันนิษฐานว่าสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ทั้งด้านการเมือง สังคมและแนวความคิดมีอิทธิพลต่อมุมมองของนักเขียน ทั้งนี้เพราะหน้าที่ประการหนึ่งของนักเขียนคือการเป็นกระจกสะท้อนภาพที่เกิดขึ้นในสังคม ผู้แต่งอาจเสนอภาพสังคมตามความเป็นจริงหรือสร้างโลกใหม่ในจินตนาการเพื่อให้ความหวังกับผู้อ่านดังเช่นที่ปรากฏในเรื่อง *Prometheus Unbound* ของเชลลีย์ก็ได้ ยิ่งไปกว่านั้นผู้วิจัยเชื่อว่าภูมิหลังของผู้แต่งและวรรณกรรมไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด นักเขียนมีประสบการณ์เช่นไรก็มักถ่ายทอดลงในวรรณกรรม ดังนั้นการวิเคราะห์วรรณกรรมโดยศึกษาภูมิหลังของผู้แต่งควบคู่ไปด้วยจึงมีความสำคัญและช่วยให้ตระหนักถึงคุณค่าของวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องมากยิ่งขึ้น

1.4.ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รวบรวมวรรณกรรม 4 เรื่องซึ่งสามารถยืนยันว่าได้รับอิทธิพลจากตำนานโพรมีทีอุสจริง เพราะยังคงปรากฏชื่อโพรมีทีอุสอยู่ในชื่อเรื่องอย่างชัดเจนโดยทั้ง 4 เรื่องนี้ประกอบด้วย

- 1)บทละครโศกนาฏกรรมเรื่อง *Prometheus Bound* ของเอสคิลุส
- 2)บทละครร้อยกรองเรื่อง *Prometheus Unbound* ของเพอร์ซี บิชชี เซลลีย์ (Percy Bysshe Shelley)
- 3)นวนิยายเรื่อง *Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* ของแมรี เซลลีย์ (Mary Shelley)
- 4)เรื่องเล่าภาษาฝรั่งเศสเรื่อง *Le Prométhée Mal Enchaîné* ขององเดร ซีด (André Gide)

ขอบเขตการวิจัยนั้นจะเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของการนำตำนานโพรมีทีอุสมาใช้ในวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่อง ลักษณะนิสัยของตัวละครและโครงเรื่องที่แตกต่างกันไป สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์และสังคมในแต่ละยุคสมัย พัฒนาการด้านแนวความคิดเกี่ยวกับพระเจ้าตั้งแต่สมัยกรีกจนถึงปลายศตวรรษที่ 19 รวมทั้งศึกษาภูมิหลังของผู้แต่งเพื่อนำมาเทียบเคียงกับวรรณกรรม

1.5.ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 1)ทำให้เห็นความสำคัญของตำนานโพรมีทีอุสที่มีต่อวรรณกรรมตะวันตก
- 2)ความรู้ที่ได้จากการวิจัยอาจเป็นแนวทางให้มีผู้นำตำนานอื่นๆมาศึกษาต่อไปอีก
- 3)สนับสนุนให้เห็นความสำคัญของการวิเคราะห์วรรณกรรมโดยศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์และภูมิหลังของผู้แต่งควบคู่ไปกับการตีความเนื้อหาในเรื่อง
- 4)แสดงให้เห็นว่าเทวดานานมีความเป็นสากลเพราะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับวรรณกรรมต่างชาติต่างภาษาและต่างยุคสมัย

1.6.วิธีดำเนินการค้นคว้าวิจัย

ขั้นตอนการค้นคว้าวิจัยเริ่มต้นโดยพิจารณาว่าเรื่องราวเกี่ยวกับโพรมีทีอุสในวรรณกรรมทั้ง 4 ฉบับมีลักษณะแตกต่างไปจากตำนานเดิมซึ่งอ้างอิงไว้ในพจนานุกรมว่าด้วย

เทพเจ้ากรีกโรมันและเทวดานานอย่างไร แล้วสรุปให้เห็นพัฒนาการด้านกลวิธีการตำนานมา ประยุกต์ใช้ในวรรณกรรมซึ่งมีรูปแบบเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เมื่อทราบกลวิธีแล้วขั้นตอนต่อไปคือการวิเคราะห์แก่นเรื่องในวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่อง รวมทั้งพิจารณาว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับแก่นเรื่องหรือไม่และเป็นเครื่องมือที่จะนำผู้อ่านไปสู่ความเข้าใจ แก่นเรื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด ต่อจากนั้นจึงสรุปภาพรวมของการเปลี่ยนแปลง ตำนานให้สอดคล้องกับแก่นเรื่องว่ามักเกิดขึ้นกับตัวละครเป็นต้นว่าเปลี่ยนแปลงลักษณะ อุปนิสัยของโพรมีทีอุสหรือเพิ่มตัวละครเพื่อให้เป็นสัญลักษณ์แทนแก่นเรื่อง สำหรับขั้นตอนสุดท้ายที่ไม่อาจมองข้ามไปได้คือการศึกษาริบททางประวัติศาสตร์และภูมิหลังของผู้แต่ง เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมืองมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของผู้แต่ง ทำให้นักเขียนในแต่ละยุคสมัยมีมุมมองแตกต่างกันและถ่ายทอดผ่านผลงาน วรรณกรรมของตน

1.7.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1)วิทยานิพนธ์เรื่อง “*From the crags of Caucasus (Prometheus, mythology, character type)*” โดย Norman Ward Wilson ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยแสดงให้เห็นว่า บุคลิกลักษณะของตัวละครโพรมีทีอุสนั้นสามารถตีความได้หลายแง่มุม ถ้าวิเคราะห์โดยใช้ ทฤษฎีทางจิตวิทยาก็อาจมองว่าโพรมีทีอุสเป็นตัวละครประเภทที่ชอบครุ่นคิดพิจารณาแต่ เรื่องของตัวเอง (an introvert feeling type) ผู้วิจัยเสนอมุมมองว่าจริงๆแล้วโพรมีทีอุสไม่ได้ ถูกทอดทิ้งเสียทีเดียว มีตัวละครอื่นๆผ่านมาพูดคุยกับเขาอยู่ตลอดทั้งเรื่อง แต่การให้ความสำคัญกับความรู้สึกของตัวเองทำให้เขาทุกข์ทรมานเกินกว่าความเป็นจริง นอกจากนั้นผู้วิจัย ยังวิเคราะห์ว่าโพรมีทีอุสในวรรณกรรมบางเรื่องถูกกำหนดให้มีบุคลิกลักษณะคล้ายซาตาน (Lucifer) หรือพระเยชูคริสต์โดยพิจารณาจากพฤติกรรมต่อต้านและทำลายอำนาจของซุส เหมือนที่ซาตานทำลายพระเจ้า รวมทั้งการทนทุกข์ทรมานเพื่อปกป้องเผ่าพันธุ์มนุษย์ เหมือนพระเยชูคริสต์¹

¹ Wilson, N.W. (1992) *From the crags of Caucasus (Prometheus, mythology, character type)* [CD-ROM]. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item : 9230585

2) วิทยานิพนธ์เรื่อง “*Titanic Rebellion : The Promethean iconography of Milton, Blake and Shelley (Aeschylus)*” โดย Linda Marlene Lewis ซึ่งสรุปความได้ว่าผู้วิจัยนำตำนานโพรมีเทอุสมาตีความในแง่การเมืองโดยวิเคราะห์จากวีรกรรมการขโมยไฟมาให้มนุษย์ ผู้วิจัยแสดงให้เห็นว่าโพรมีเทอุสในบทละครเรื่อง *Prometheus Bound* ของเอสคิลุส เป็นผู้สร้างและปกป้องเผ่าพันธุ์มนุษย์ แต่ในอีกแง่หนึ่งเขาเป็นศัตรูกับเหล่าเทพเจ้าและการลอบขโมยไฟมาให้มนุษย์ก็เทียบได้กับการใช้อำนาจอย่างผิดกฎหมาย ดังนั้นโพรมีเทอุสจึงเป็นทั้งวีรบุรุษและผู้ร้ายในขณะเดียวกัน ส่วนในเรื่อง *Paradise Lost* ของมิลตัน (Milton) ผู้วิจัยตีความว่าซาตานคือโพรมีเทอุสผู้หยิ่งยโสและการต่อต้านอำนาจของพระเจ้าเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่เขาพึงปฏิบัติได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังอ้างถึงโพรมีเทอุสในบทละครของเชลลีย์ว่าเป็นตัวอย่างของการต่อต้านโดยใช้สติปัญญา อีกทั้งแสดงให้เห็นว่าการปฏิวัติควรทำแบบค่อยเป็นค่อยไปและเริ่มต้นจากการปลดปล่อยให้จิตใจมนุษย์เป็นอิสระจากข้อกำหนดของสถาบันทางศาสนาและการเมืองเสียก่อน²

1.8. ข้อตกลงเบื้องต้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระบบการถอดเสียงภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทยตามข้อกำหนดของราชบัณฑิตยสถานซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือ “หลักเกณฑ์การทับศัพท์” พิมพ์ครั้งที่ 1 เมื่อปีพุทธศักราช 2535 ระบบดังกล่าวกำหนดการถอดอักษรภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสเป็นอักษรไทยแตกต่างกัน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างโดยสังเขปดังต่อไปนี้

ภาษาอังกฤษ		ภาษาฝรั่งเศส	
อักษรโรมัน	อักษรไทย	อักษรโรมัน	อักษรไทย
c	ค	c	ก
g	จ	g	ช
p	พ	p	ป
th	ท	th	ต
Prometheus	โพรมีเทอุส	Prométhée	โปรเมเต

² Lewis, L.M. (1987) *Titanic rebellion : The Promethean iconography of Milton, Blake and Shelley (Aeschylus)* [CD-ROM]. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item : 8722411

ภาพความทุกข์ทรมานของโพรมิทีอุส (The Torture of Prometheus) วาดโดย G. Moreau